

LLUÍS BUSQUETS I MOLLERA ARXIVER MUNICIPAL DE GIRONA (1930-1938). BREU NOTA BIOGRÀFICA¹

JOAN BUSQUETS DALMAU

En el marc d'una política decidida de renovació de l'Arxiu de la Ciutat, a base de posar a la direcció professionals amb estudis específics, el Consell Municipal designava arxiver Lluís Busquets i Mollera (Girona 1900-1938), llicenciat en Història i Arqueologia per la Universitat de Barcelona,² i amb estudis especialitzats d'arxiver, bibliotecari i arqueòleg. Així es posava fi a més de trenta anys de postergació de la reforma que necessitava l'Arxiu. Lluís Busquets, en un primer moment, va rebre el càrrec amb caràcter interí (22 de març de 1930), només per substituir l'arxiver titular, Santiago Almeda, durant la seva absència. Transcorregut un any, pogué aspirar a ser nomenat amb caràcter definitiu. En efecte, en cessar Almeda, previ concurs, Lluís Busquets pogué obtenir la titularitat com a Arxiver de la Ciutat de Girona. Era el 6 de febrer de 1931.

En començar el present escrit experimento un cert temor, un comprensible respecte. L'arxiver biografat és el meu pare. Un pare que, a més, moria quan els fills tot just iniciàvem la primera infantesa i es pot dir que no vam arribar a conèixer-lo. Els lligams d'estimació i les circumstàncies familiars, doncs, em podrien condicionar.

¹ SIGLES: AC, *Acció Catalana* (1922); AHC, *Arxiu Històric de la Ciutat* (1930, projecte antic); AHG, *Arxiu Històric de Girona* (arxiu nou, Pl. St. Josep); AHMG, *Arxiu Històric Municipal de Girona*; AIEG, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* (1946); CNT, *Confederació Nacional del Treball* (1911); FJC, *Federació de Joves Cristians de Catalunya* (1931); GBO, *Galeria de Bells Oficis* (1920); GEiEG, *Grup Excursionista i Esportiu Gironí*; IEG, *Institut d'Estudis Gironins*; MAC-Girona, *Museu Arqueològic de Catalunya*; UB, *Universitat de Barcelona*; UGT, *Unió General de Treballadors* (1888).

² Certificat d'Estudis de L. Busquets: Secretaria de la UB, 19-07-1929.

1. LA PERSONA I L'ÈPOCA

Lluís Busquets i Mollera va néixer a Girona ciutat, a la Rambla, el 13 de desembre de 1900. El seus pares eren Josep Busquets Callicó i M. Dolors Mollera Sellés. Van tenir quatre fills: Narcís, Josep Maria, Lluís i Jaume.³

Crec –i se m'ha dit– que el tema d'aquest article pot omplir un buit en la història de l'Arxiu Municipal i de la mateixa Ciutat. Es tracta d'un arxiver quasi oblidat; cosa comprensible si pensem que l'activitat arxivística de Lluís Busquets queda reduïda a set anys, i encara és més migrada la seva dedicació a la recerca com a historiador. En la història de l'Arxiu, el període de L. Busquets comporta una represa que malauradament quedarà truncada.⁴ Per a la persona de l'arxiver van ser els últims anys de la seva vida.

Tanmateix, aquests anys, corresponen a una època molt rica en la vida cultural de Girona. Època, per altra banda, torbadora i inclement. Els d'abans de la Guerra Civil, van ser uns anys crítics, com un embaràs difícil que no acabà bé. Per al *futur* arxiver, però, representen una etapa positiva, de moltes inquietuds personals i col·lectives en el camp de l'art i la cultura. Iniciava aquest trajecte ben disposat i amb il·lusió pel que fa al seu primer treball professional. Ell, certament, tampoc no es va tancar a l'Arxiu. Hi arribava ben equipat i amb anhels d'ample horitzó, cosa que el mantenia obert a expectatives diverses. Participava en la vida artístic-cultural de Girona amb enardiment, al costat de Rafel Masó que li encarregava treballs de disseny i decoració, i del qual reconeixia un lideratge que desvetllava i aglutinava gent, sense sotmetre. Els *germans Busquets*, sobretot Josep Maria i Lluís, treballaven molt vinculats a

³ Josep Busquets, el seu pare, nascut a Girona, tenia una botiga d'articles de viatge a la Rambla. Ja ancià, en deixar la botiga al seu fill segon, va regentar una petita llibreria al carrer Nou. Descendia d'una família d'*assaonadors i blanquers* de Torroella de Montgrí. Una branca familiar, la de Sebastià Busquets Ros, havia passat a Girona a meitat del segle XIX, establint-se al Burg de Sant Pere. Casat amb Caterina Vilaret, gironina, van heretar la casa de la Rambla (són els *Busquets-Vilaret*). En canvi, la mare dels *germans Busquets*, M. Dolors Mollera, era natural de Girona, però provenia d'una família d'Aiguaviva. [Gironès]. Va morir a 47 anys, deixant marit i quatre nois adolescents. Lluís tenia aleshores 13 anys. Entre els quatre germans va haver-hi gran sintonia i compenetració, especialment en el vessant artístic.

⁴ Ramon Alberch, en editar la *Guia de l'Arxiu de l'Ajuntament de Girona* (1983), va tenir cura d'informar-se –com ell mateix explica–, i esmenta l'arxiver L. Busquets en un text breu però suficient, cosa que li he agraït sempre. (Cf. R. ALBERCH I FUGUERAS: *Guia*: "Els arxiviers", p. 27, n. 32).

Masó, amb el qual tenien una sintonia notable, àdhuc de pensament. I no només en el vessant artístic, sinó també polític. Entre ells hi havia una entesa professional sorprenent, un intercanvi recíproc, un mateix ideal artístic, ja que estaven fascinats pels corrents europeus, i sobretot pels nous estils artístics d'Alemanya. Al mateix temps, conflüïen en l'actitud catalanista militant, compromesa en el redreçament cívic de Catalunya, amb un clar refús de la *Primera Dictadura* que maltractava el país i la seva cultura.⁵

Rafel Masó fou qui animà els Busquets a iniciar la *Galeria de Bells Oficis* (GBO), com “un centre d'activitats, de producció artística i d'irradiació cultural”.⁶ Era “l'alternativa amb la qual Masó donava pas a la nova generació”. Lluís Busquets tenia llavors 19 anys. Justament, en la targeta de presentació de la GBO aquest esperit hi queda estampat: “*Girona renaixent, Girona recobrada i conscient, integrada al viure civil de Catalunya, tenia necessitat d'un focar d'art*”⁷.

Per tot això he gosat afirmar que L. Busquets arribava a l'Arxiu i al Museu amb un bagatge cultural i artístic que no arrencava de la formació universitària i de l'horitzó estricament professional. Però em pregunto també si aquest equipatge –interdisciplinar i plural– no pot haver-li ocasionat més d'un problema en el món de l'administració.

2. LES DIFICULTOSES ETAPES D'ACCÉS AL CÀRREC D'ARXIVER

La desbordant activitat cultural i artística de Girona que he intentat descriure i els entrebancs trobats per entrar a l'Arxiu, van coincidir justament

⁵ La intervenció de R. Masó en política directa fou en les municipals de 1920 amb la Lliga, tot i que s'adherí al corrent d'AC. Amb la dictadura de Primo de Rivera el 1923, a finals d'any, R. Masó va ser empresonat, com altres regidors catalanistes. Dos anys més tard, el 1925, L. Busquets fou multat i empresonat (junt amb R. Xifre), i R. Masó només era multat, igual com tota la Junta de la Confraria de Sant Jordi, [1000 ptes. per cap]. Era governador civil de Girona Juan de Urquía. (Cf. *La Veu de Catalunya*, 16 i 17 d'abril de 1925; R. MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*. Montserrat 1976, 151-152. A l'AHG: *Presó Provincial. Catàleg de la Presó*: Capsa 5, Expedient 42).

⁶ La GBO dels Busquets fou inaugurada el 22 de juny de 1920 amb un concert de violoncel i piano per Sants Sagrera i Tomàs Mollera. A la sala dels baixos de la Rambla, entrant pel Carreró, s'hi feien exposicions, lectura de poemes, concerts. (Cf. N. J. ARAGÓ: *Els germans Busquets. La segona generació noucentista*, Girona 1996, 13-23).

⁷ Proclama típicament noucentista: Cf. ARAGÓ, *Ibid.*: 19-21.

i sortosament amb els anys de festeig, casament i començ de nova vida familiar de Lluís Busquets. Va tenir al costat la noia que havia escollit per esposa, amb la qual va assolir una joiosa maduresa i compenetració espiritual, fruit de l'estimació, com ell mateix sap expressar en algunes cartes i poemes que li escriu, o en dibuixos i arquetes repujades que regalava a la seva [futura] muller.⁸

La dificultat d'aconseguir l'arxiu era sobretot burocràtica. Tant en els papers oficials com en cartes particulars s'endeuina que, de part de l'Ajuntament, hi ha una voluntat de canvi en la direcció de l'Arxiu, ja que últimament s'havia abandonat força, per negligència, absències i, en definitiva, per falta d'assignació econòmica.

Quan a l'any 1915 es proveïa el càrrec d'Arxiver en la persona de Santiago Almeda, més que per una decisió de l'Ajuntament, la causa principal fou l'oferiment voluntari de l'interessat. El Consell Municipal aprofità l'ocasió.⁹

El successor d'Almeda fou l'arxiver i bibliotecari Lluís Busquets. Tanmateix, tot i les expectatives i les promeses dites de paraula, hagué d'assolir aquest càrrec per etapes i no pas sense entrebancs. En absentar-se Almeda (1930), la Comissió Municipal Permanent nomenà Lluís Busquets interinament (22-03-1930)¹⁰. Però S. Almeda tornà al cap de poc i recuperà el càrrec. Va cessar definitivament el gener de 1931. Aleshores es convocà un concurs per la plaça d'Arxiver (el 5 de febrer de 1931). Superada la prova, Busquets obtenia el càrrec d'*Arxiver i Bibliotecari Municipal* de forma estable.

Val a dir que el retorn d'Almeda a l'Arxiu havia suposat per al candidat una contrarietat amb la qual no comptava. L. Busquets ja estava treballant a ple temps. L'ocupació li havia durat pocs mesos. Aleshores presentà un escrit

⁸ Fins al 1933, *futura*. Lluís Busquets es va casar amb Isabel Dalmau i Sendra (Pals [Baix Empordà] 1908-Girona 1999) per la Mare de Déu de Montserrat (27-04-33), al claustre de la Catedral de Girona, a l'altar de la *Mare de Déu de Bell-Ull i Gràcia*.

⁹ Santiago Almeda fou arxiver de 1915 a 1930. Secretari de la Junta per les Cases Barates, havia de compartir aquesta feina amb la de l'Arxiu. El seu antecessor, Julián de Chía, havia accedit a la Secretaria de l'Ajuntament de Girona l'any 1866. Va tenir bona cura de l'Arxiu i *és més conegut per la seva tasca d'arxiver i historiador que no pas per la funció de secretari*. J. de Chía es jubilà el 1888, i l'Arxiu va romandre més de vint-i-cinc anys sense arxiver, tancat o amb personal auxiliar. (ALBERCH, p. 26 i 27).

¹⁰ Mentre Almeda sigui absent, exercirà d'arxiver interí i cobrarà idèntica paga (decret de l'alcalde Coll: 29-04-1930). Aquest sou va durar a penes dos mesos, fins al 16 de juny, quan retornà el titular.

en forma d'instància, en el qual, ultra la llicenciatura en Ciències històriques a la Universitat de Barcelona, remarca els complements d'especialització per arxiver, bibliotecari i arqueòleg, bo i afegint-hi la credencial del seu treball com a arxiver interí del mateix Ajuntament. Lamenta l'abandó de l'Arxiu en mans de persones no qualificades i es plany que l'arxiver titular hagi marxat a l'Institut d'Osuna (Sevilla), per agafar la càtedra de Llatí. Contrariat i tot, Lluís Busquets es manté al peu del canó i s'ofereix per a feines de suplència i alhora fa saber que, quan es convoqui el concurs per a l'Arxiu Municipal, s'hi presentarà.¹¹ Tanmateix l'Ajuntament l'accepta com a arxiver interí (29 de març de 1930). Sembla que l'Alcaldia i la Comissió Permanent de l'Ajuntament no volien prescindir d'ell, però calia esperar. Fou el regidor J. de Camps i Arboix (Acció Catalana) qui manifestà que no s'havia d'abandonar el propòsit de creació de l'*Arxiu Històric de la Ciutat*, a causa de l'absència de l'arxiver Almeda. El regidor Camps i Arboix recomanava fermament la continuïtat de l'arxiver interí L. Busquets. La seva proposta fou acceptada pel Consell Municipal (16 de maig de 1930). És a partir d'aquest projecte, un cop Almeda es reintegrà a la feina, quan es vincula l'arxiver "en atur" al futur *Arxiu Històric de la Ciutat* (AHC), un propòsit encara no fet realitat. Ho fa evident el fet que, en l'*interim*, se li encomana el treball de selecció i ordenació dels fons documentals que s'hi haurien d'integrar. En la notificació a l'interessat (30 de juliol) se li fa observar, tanmateix, que, de moment, el treball haurà de tenir *un caràcter gratuït*. Hi ha un afegit: *sens perjudici de compensació proporcionada a la importància dels treballs realitzats*. Durant aquests mesos, l'alcalde Coll Turbau no sap quin títol ha de donar-li i s'adreça a L. Busquets amb un tractament que indica prou bé la feina que fa, però també en palesa la inestabilitat: *Encarregat de l'Arxiu Històric de la Ciutat* (2-12-1930), una espècie d'arxiu "virtual", inexistent encara. En canvi, pel que fa a l'emplaçament d'aquest futur arxiu, sembla ja decidit i s'anuncia molt sovint en els acords. Es tracta de la casa Vinyes (o Forn), a la Pujada de Sant Martí, núm. 4, davant l'església del Carme. Tanmateix, amb el pas del temps, va ser un edifici desestimat;

¹¹ *Escrit adreçat a l'Alcalde-President*, en el qual L. Busquets li fa un dolgut advertiment: "legalmente el Archivo no puede dejarse en manos de un no titular, ni mantenerlo cerrado, pues implica responsabilidades para el Ayuntamiento" (8 de març 1930).

mai no arribà a acollir l'Arxiu.¹² El clima s'anava tensant; tot es movia en una política de precarietat i d'impotència que *consternava* l'interessat, màxim en la proximitat del seu casament i d'iniciar una família. Per altra banda, com a simple *encarregat* del futur arxiu, rep ordres i comandes pròpies d'un titular: formar part de la comissió municipal que prepara les ordinacions especials per construir en la zona declarada patrimoni artístic (2-12-1930), o l'elenc d'edificis singulars de Girona.¹³

La incertesa que plana sobre el seu futur laboral com a arxiver l'omple de neguit i *el contagia* a la seva futura muller, Isabel Dalmau, que fa una estada a l'estranger per ampliar estudis; concretament a Bèlgica. Ella també en passarà ànsia. Les cartes que Lluís Busquets envia a Bèlgica manifesten que la parella està intranquillada per la feina, atesa la proximitat del casament.¹⁴ Ell li agraeix *la comprensió que manifesta vers un home atrafegat i amoïnat*. L'afer de l'Arxiu no està resolt encara, però *té confiança que s'enllestirà aquesta mateixa setmana. Tots els indicis són que anirà tal com desitgem, és a dir que em nomenaran en propietat (...). Els aires que corren, si no hi ha un canvi polític, són favorables*.¹⁵ *Serà la primera en saber-ho, com et pertoca i, com que ets tan lluny, massa que*

¹² El caràcter gratuït del treball es pot entendre tenint en compte l'oferiment que havia fet el mateix interessat, cosa que, d'altra banda, l'ajudava a mantenir les expectatives a la titularitat. Pel que fa a l'edifici, quan la Generalitat arribà a crear l'Arxiu Històric, l'any 1937, les circumstàncies havien canviat i el lloc escollit fou llavors la part posterior del Palau Episcopal, conegut com a *Can Falló*. Era un projecte més global que agruparia tots els arxius històrics de la ciutat: el de la catedral, el diocesà, el de Sant Feliu, dels Protocols Notarials, etc. (ALBERCH, p. 24).

¹³ L'arxiver ocupat en un treball de *voluntariat*, tanmateix, és aspirant al càrrec, i aprofita qual-sevol ocasió per lliurar més informació sobre la seva preparació: en llatí medieval i en bibliologia, matèries cursades a la UB; fa classe a l'Institut de Girona (1930-1931) com a professor ajudant de Lletres (Geografia i Història) i al col·legi de les Escolàpies, de llatí. Té encarregats també els catàlegs sistemàtics de l'Arxiu i del Museu Arqueològic. Vegi's AHMG, *Expedient personal*, 21-01-31. Pels cobraments per la feina dels catàlegs: cf. Arxiu del MAC-Girona. Comissió de Monuments, Expedients 14/52; Id., *Llibre d'Actes 1918-1938*, fol. 95, 103, 108 i 109 (1929-1931).

¹⁴ Isabel Dalmau, acabada la carrera de Magisteri a Girona (1929), sajorna durant un any a Bèlgica (1929-1931), a la ciutat francòfona de Charleroi (Valònia). Transcriu els fragments de dues cartes de Lluís a Isabel (1 i 7 de febrer de 1931), atès que fan referència a la preocupació d'ells per la plaça d'arxiver.

¹⁵ Pel que fa al canvi de règim polític, ell confia a la seva futura muller que el podria perjudicar. Tanmateix el seu pensament sobre el règim republicà era positiu, ja que el creia més favorable per a Catalunya i, per aquesta raó, es declarava desafecte a la monarquia. Durant la dictadura de Primo de Rivera, el 1925, fou multat i empresonat per tal actitud (Cf. *Supra*, n. 6).

tardaràs en saber-ho (...). Què Déu ens ajudi en aquest nostre afer capital. També li notifica un canvi pel que fa al futur habitatge a Girona, canvi que diu que és avantatjós: Viurem a la Rambla, com tu volies. Sé que et plaurà quan t'ho expliqui. Només sis dies després li torna a escriure amb urgència, i li dóna la primícia de la bona notícia: ha aconseguit el càrrec. Gaudeamus, estimada Isabel: Sàpigues que, encara no fa un minut, acaben de nomenar-me Arxiver de la Ciutat. Després dels tràngols i peripècies passades, Déu ens ha ajudat una vegada més en les nostres coses, ha fet que els esdeveniments i els homes ens fossin favorables.

El títol oficial d'Arxiver-Bibliotecari, signat per l'alcalde Francesc Coll Turbau, porta data del 6 de febrer de 1931. L'endemà mateix prenia possessió del càrrec.¹⁶ Al cap de dos mesos es proclamava la República (14 d'abril de 1931).

3. LA FEINA D'ARXIVER EN ELS PRIMERS ANYS

El treball del nou arxiver va consistir en un primer moment en preparar projectes i oferir criteris organitzatius per posar l'Arxiu al dia. Anteriorment ell havia fet una crítica sobre la deixadesa i el mal estat en què es trobava aquest departament municipal. Ara posa mans a l'obra i redacta diversos projectes de classificació i sistematització, junt amb propostes i apunts sobre normativa, que després havien de ser aprovats. El que hem trobat entre els seus papers, de fet, són textos provisionals, esborranys escrits a mà i, algun, a màquina, però sense data. Només podem estar segurs que la lletra és la seva.¹⁷ El conjunt evidència que són esborranys i esquemes de l'època en què li van encarregar el projecte d'*Arxiu Històric* (separat de l'administratiu). Són, per tant, de l'any 1930 quan era interí o potser del 1931, el primer any d'arxiver titular.

Ramon Alberch afirma que el projecte de l'Arxiu Històric quedà encallat, i no se'n tornà a parlar fins al 1937, encara que en aquest cas la iniciativa

¹⁶ El Secretari de l'Ajuntament, Joan Viñas Comas, certifica que l'interessat va prendre possessió del seu destí el 7-02-31. El sou de l'arxiver era de tres mil pessetes anuals.

¹⁷ Fa un llistat en el qual posa aquest títol: *On són?* És tracta d'un elenc, d'ús intern, sense data, però numerats, de més de trenta lligalls o conjunts de documents, dels segles XIV al XIX, que –de moment– no troba. N'esmento alguns: *Repartiment de Cadastre. Padrons. Ordenances del gremi de teixidors de llana, 1501. Junta d'obres reials. Sèquia Monar, 1562. Llibre d'Administració dels molins que té la ciutat al Mercadal, 1634 i 1646. Morbo 1631 i 1650. Etc.* Els va tatxant de la llista a mesura que els recupera.

era de la Generalitat. En efecte, un decret de 4 de juliol de 1937 sanciona la creació de l'Arxiu esmentat. Però es tractava d'un propòsit diferent, la concentració dels diversos arxius històrics.¹⁸ No em sembla probable que els projectes redactats per L. Busquets puguin ser d'aquests anys. Tenen més l'aire d'una renovació inicial. En tot cas, però, el 1937, Busquets encara era arxiver de Girona en actiu. En efecte, continuava a l'Arxiu Municipal, executava encàrrecs i començava noves seccions. Ni estava malalt, ni fou destituït de l'Arxiu. Valgui, per refermar aquesta situació, l'ordre de l'alcalde Pere Cerezo (ERC) al *ciutadà Lluís Busquets*, d'iniciar una hemeroteca a l'Arxiu de la Ciutat: "*Essent summament interessant per la municipalitat la conservació de les colleccions completes de la premsa local, us notifiquem que setmanalment seran lliurats a aquest Arxiu del vostre càrrec, els exemplars dels periòdics referits. En el cas que manqui algun número, serviu's (sic) comunicar-ho a la Secretaria, per tal de procedir a la seva busca o adquisició. Salut. Girona 15 de juliol de 1937*".¹⁹

4. L'ARXIVER I LA RECERCA HISTÒRICA

Entre els treballs de L. Busquets cal destacar dos catàlegs o inventaris. Eren treballs que demanaven temps i no s'enllestien fàcilment. El catàleg sistemàtic de l'Arxiu assolí les quatre-centes paperetes el 1931. Per un altre cantó, simultàniament, està treballant en un fitxer-inventari de les peces del Museu de Sant Pere de Galligants. L'encàrrec venia d'un acord dels organismes de la Generalitat a Girona, i va tenir una problemàtica trajectòria que s'allargarà fins després de la guerra.²⁰ També va realitzar diverses

¹⁸ Cf. R. ALBERCH, *Guia*, p. 24. La Generalitat s'havia dotat amb un *Servei per la protecció d'Arxius* (1936-1939), al front del qual, com a *Cap*, hi posà A. Duran i Sanpere (historiador, arxiver i arqueòleg). Director de l'Arxiu Municipal de Barcelona, el seu nomenament al front del Servei d'Arxius està també en relació amb la salvaguarda del patrimoni cultural de Catalunya, durant els anys de la revolució i la guerra.

¹⁹ Cf. AHMG, *Expedient de l'arxiver Lluís Busquets*, núm 87.

²⁰ L'acord està signat pels caps dels organismes de la Generalitat a Girona: Joaquim de Camps i Arboix, Comissari Delegat de la Generalitat, Ignasi Puig Bayer, Conservador del Museu, i Joan Subias Galter, Cap dels Serveis de Cultura (22 de desembre de 1931). En la postguerra, Miquel Oliva encara reclamava la viuda de L. Busquets l'inventari del Museu. Ella va voler consultar i assegurar-se'n, i li lliurà.

transcripcions i traduccions de pergamins reials en ocasió de la cessió de territoris i atorgament de favors a la ciutat de Girona.²¹

Tants encàrrecs sobre projectes i normatives de part d'organismes diversos, també els instituïts recentment, ultra el treball quotidià propi de l'Arxiu i l'atenció als investigadors o als estudiants, als quals calia orientar, obliguen l'arxiver a deixar en segon terme -o aturats del tot- els seus treballs d'investigació històrica, iniciats o potser només planejats a la universitat. Ultra la varietat dels treballs, la dura conjuntura que li tocà viure i la pròpia mort prematura els deixava inacabats per sempre. Sabem que preparava la tesi doctoral amb un estudi sobre Germana de Foix, la segona muller de Ferran el Catòlic. Més recentment vam trobar, entre els seus papers, unes pàgines de bloc en les quals havia iniciat la transcripció a mà de la Crònica de Jeroni de Real, segons el text del manuscrit de l'AHMG, possiblement de cara a la seva edició crítica.²²

Malgrat ser tan migrat el producte en el camp de la recerca pròpiament dita, la veritat és que els seus coneixements i la seva feina a l'arxiu era valorada pels col·legues i que alguns arxivers, historiadors i bibliotecaris d'altres ciutats de Catalunya el consultaven o intercanviaven informació. No puc deixar d'esmentar aquí un judici elogiós de la persona i del treball de l'arxiver de Girona que fa Jaume Vicens Vives, més tard mestre d'historiadors i renovador de la nostra historiografia. L'havia tractat en les estones que podia dedicar a la recerca a l'Arxiu Municipal, aprofitant alguns forats, mentre complia el servei militar a Girona: *Allí hi trobava –diu Vicens- l'arxiver d'aleshores, el malaguanyat amic Lluís Busquets, que constituïa una ferma pilastra de la investigació històrica gironina.*²³

²¹ Pergamins de la reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim (1423 i 1424) i de Ferran II (1510) sobre la donació a la ciutat de terres de la Devesa i dels aiguallèixos del Ter, per poder defensar-se dels aiguats.

²² L'interès per la reina, segona muller de Ferran el Catòlic, segurament li ve de l'etapa universitària, quan el Dr. A. de la Torre orientava els deixebles a investigar sobre la dinastia dels Trastàmara que va regnar en els estats de la Corona d'Aragó, després de Casp. Germana era filla del Comte de Foix i de Maria d'Orleans. El matrimoni amb Ferran II durà de 1505-1516, quan ella restà viuda (+1537). La Crònica de Real ha estat editada i anotada per J. Busquets Dalmau, molt més tard (Barcelona 1994).

²³ Cf. J. VICENS VIVES, *Gerona después de la Paz de Ryswyck (1698)*, AIEG 2, 1947, 5-49. Vicens explica la raó de la seva estada a Girona: *el servei militar*, mentre treballa en una oficina i freqüenta l'Arxiu Municipal, si pot trobar un forat en l'horari. A l'Arxiu *encontraba a la historiadora Masía de Ros y al archivero de aquel entonces, el malogrado amigo L. Busquets (...)* (p. 5).

5. LA BIBLIOTECA MUNICIPAL

El nomenament d'arxiver portava annex el de bibliotecari. El concurs obert de l'Ajuntament comportava un doble encàrrec: Arxiu i Biblioteca. El títol de Lluís Busquets, signat per l'alcalde Coll Turbau, era d'*Arxiver-Bibliotecari Municipal*.

De l'Arxiu havia pres possessió el 7 de febrer de 1931, com hem vist. Però sembla que es retardava la responsabilitat de la Biblioteca. El senyor Artur Vinardell, que n'havia tingut cura fins ara i que, a més, havia fet donació de tots els seus llibres personals a la Biblioteca de la Ciutat, es mantenia al peu del canó. Aleshores, l'alcalde accidental J. M. Dalmau Casademont (ERC) és qui urgeix L. Busquets, que prengui les regnes de la Biblioteca, sense retardar-ho més; i li requereix una presència diària, almenys de 7 a 8 del vespre (11 de gener de 1932). Uns mesos després, li adreça un nou ofici en el qual l'informa que l'Ajuntament, en sessió del 26 de maig, *atesa la seva condició de Director de la Biblioteca, ha pres l'acord d'encarregar-li la catalogació de la mateixa*.²⁴ El bibliotecari accepta, però demana personal subaltern.

El 1934, amb el canvi d'Ajuntament, és el nou regidor de Cultura, Estanislau Aragó (Lliga Catalana), qui envia una carta a Busquets, informant-lo de la proposició que pensa presentar al Consell Municipal sobre la Biblioteca. Li passa el text i demana al bibliotecari que hi faci les rectificacions que cregui convenients. D'aquesta gestió surt el decret de l'alcalde Francesc Tomàs, que es concreta en tres punts: "El Sr. Artur Vinardell (que té vuitanta-dos anys) queda rellevat de qualsevulla responsabilitat, se li atorga el títol de *conservador honorari* de la Biblioteca, i s'estableix que en endavant *tingui cura de les funcions encomanades al Sr. Vinardell el bibliotecari Sr. Busquets*".²⁵ L'edifici de la Biblioteca era a la Rambla (avui és Sala Municipal d'Exposicions), casualment davant mateix del domicili familiar de Lluís Busquets.

²⁴ Els dos oficis de l'alcalde J. M. Dalmau són de 11 de gener de 1932 i de 27 de maig de 1933.

²⁵ L'acord, signat per l'alcalde Francesc Tomàs (Lliga Catalana), s'ha pres en el Consell del 22-12-1934 a proposta del conseller-regidor de Cultura, Estanislau Aragó. El nou ajuntament és el resultat de la victòria de la Unió dels partits de dreta en les eleccions del gener de 1934.

6. DIRECTOR DEL MUSEU

Per a Lluís Busquets, segurament, aquesta fou la feina més estimada, però també la més efímera i, segons revela la documentació de què disposem, la més problemàtica. En l'exercici de la professió, a l'Arxiu i al Museu, s'hi sentia plenament realitzat, i s'hi lliurava generosament. Els anys de treball coincidiren amb els de la primera etapa de la *Generalitat republicana*, que foren uns anys de renovació i de nous plantejaments culturals i artístics, amb els quals sintonitzava. En el seu càrrec al front del Museu, tant en el terreny de l'arqueologia com en el de l'art, era on treballava amb més afició i convicció, tanmateix, no li mancaren contrarietats i enemistats. Després de ser destituït l'any 1936, ja no pogué tornar mai més al Museu.

Cal tenir en compte com una etapa prèvia, l'*excursionisme* pels entorns de Girona, que li obriren la curiositat i alguns coneixements inicials. Però el primer factor seriós que li desvetllà el seu interès i fins passió per l'arqueologia fou en l'època d'estudiant a la UB. Participava en les sortides i excavacions del doctor Pere Bosch i Gimpera. Visitaven i estudiaven amb el mateix professor els museus de Barcelona i d'Empúries.²⁶ També li anà a favor el seu coneixement de l'art antic.

El primer encàrrec al Museu el va tenir a finals del 1929, abans d'entrar a l'Arxiu Municipal. Ben mirat, al Museu de Sant Pere de Galligants se li encomanà una feina similar a la de l'arxiu. En efecte, el conservador del Museu Josep Pascual i Prats el nomenà *Oficial del Museu per fer el catàleg* dels objectes que s'hi guardaven.²⁷ Pascual i Prats moria cap a finals de 1930 i fou el successor Ignasi Puig Bayer, qui ratificà Busquets en aquest encàrrec de catalogació, que potser no va iniciar fins al 1931.²⁸

²⁶ P. Bosch Gimpera, prehistoriador i arqueòleg. Estudià a Barcelona i a Alemanya; fou professor als Estudis Universitaris Catalans i a la UB; i primer rector de la Universitat Autònoma (1933). Milità a AC, fou Conseller de Justícia (1937-39). Passant primer per Oxford i Colòmbia, s'exilià finalment a Mèxic, on moria el 1974.

²⁷ Arxiu MAC-Girona. Comissió de Monuments. Llibre d'Actes 1918-1938 fol. 81 (27-12-1929).

²⁸ Pascual i Prats era conservador del Museu des de 1918. La Comissió de Monuments va ser reelegida i en aquest moment (1930) la formaven: Manuel Almeda, president; Carles Rahola, vice-president; Joaquim Pla, secretari; i Ignasi Puig Bayer, conservador del Museu.

La relació de Lluís Busquets amb la Comissió de Monuments quasi sempre fou difícil. Les exigències de la Comissió per tal que enllestís el catàleg s'anaven repetint, afegint-hi nous requeriments, com ara que hi constés el títol de propietat de cada peça (aspecte que constituïa un autèntic trencacolls, ja que, al museu, de la majoria de peces no es coneixia la procedència ni la propietat; ni de la mateixa església de Sant Pere no constava de qui era!) És possible que el treball fos dut a terme amb lentitud, però no tenim prou elements per saber-ne la raó. Es cert que la Comissió de Monuments rebia pressions d'altres, possiblement de la mateixa Generalitat, atès que els museus havien estat traspassats a la jurisdicció d'aquesta alta institució. La Comissió de Monuments pretenia governar en el museu com abans, no s'adonava del canvi, i només proposava petits retocs. L'arquitecte Rafel Masó, fou l'únic de la Comissió que discrepà de tant conformisme i féu una proposta a favor de la professionalització dels serveis de cultura i patrimoni artístic. Opinava que les Comissions de Monuments no eren operatives i que calien uns serveis professionals especialitzats i tècnics, degudament retribuïts. A Girona, de fet, l'únic professional que treballà en el Museu fins a la guerra fou L. Busquets, llicenciat en història i arqueologia, i contractat per dur a terme un inventari de les peces del museu entre 1929 i 1933.²⁹ La Comissió de Monuments acatava la nova orientació de mala gana, com una pèrdua de poder per Girona. Si la qüestió era aquesta, es tractava d'un problema polític, ja que era vist com un greuge del pretès *centralisme de Barcelona*, i no un descontent pel treball de L. Busquets.

El 22 d'abril de 1933, el Comissari de la Generalitat (Puig Pujades) signà el nomenament de *Director del Museu de Sant Pere de Galligants, per a L. Busquets i Mullera* (sic), *Oficial Tècnic que era del dit Museu, el qual posseeix el títol de Llicenciat en Ciències Arqueològiques*³⁰. Gaudia, doncs, d'un prestigi reconegut davant dels experts en museus que integraven la Conselleria de Cultura. Joan Subias, cap del Servei de Monuments i Museus de la Generalitat a Girona, és qui en una carta privada escrita a mà, a corre-cuita (5 de maig de 1933),

²⁹ J. M. LLORENS, *Història de la Comissió de Monuments de Girona*. Generalitat de Catalunya. Subdirecció General d'Arxius, Lleida 2006, 25-31.

³⁰ La Comissaria de la Generalitat a Girona li senyala un sou inicial de 3.000 ptes. anuals, i mana que es comuniqui el present decret al Conseller de Cultura, perquè sigui aprovat (25-04-1933).

li dóna l'enhorabona i el felicitat pel nou càrrec de director. Tanmateix, com a amic i col·lega, avisa L. Busquets que la Comissió de Monuments (Srs. Almeda i Pla) hi ha posat obstacles. En efecte, en una petició verbal, “ha demanat a la Comissaria de la Generalitat que volgués substituir el nomenament de *Director del Museu* en el sentit que aquest nomenament fos d'*Oficial Tècnic* del mateix museu”. En la carta, Subias advertia Busquets d'aquesta intriga, que li podia barrar el pas a la direcció. De fet, Subias volia que la catalogació es fes en els museus, sense cap dependència de la “Comissió de Monuments” (Girona). Havia de passar a ser competència del Museu, ja que aquest s'havia transferit plenament a la Conselleria de Cultura de la Generalitat. Per tot això Subias era partidari que L. Busquets fos director del Museu. En la seva carta a Busquets, li diu: *no voldria ennuvolat el teu horitzó*, i, havent-ne parlat amb Puig Pujades, aquest li ha assegurat *que l'afer tindria ulteriors evolucions* i s'arranjaria d'acord amb la nova organització del Servei de Museus. Però sembla que potser Joan Subias no s'hi implicà del tot. Deu dies després del nomenament com a Director, Busquets va ser rebaixat al seu anterior càrrec d'*Oficial Tècnic*.³¹

“La Generalitat—explica J. M. Llorens—establí la seva pròpia organització, paral·lelament a la Comissió de Monuments. Aquesta de grat o per força hagué d'assumir la nova situació, que limitava considerablement el seu marge d'acció. (...) La seva fou una mena de rebequeria. Sol·licità —i obtingué— que el càrrec de director de Lluís Busquets fos mantingut com d'*oficial tècnic* del museu. La Comissaria de la Generalitat a Girona s'hi avingué, però només de manera nominal i no a efectes pràctics. La Comissió de Monuments el considerava un empleat seu i no un càrrec executiu del museu, i es donà fredament per assabentada del nomenament”.³² *De facto*, Busquets, amb el títol d'*oficial tècnic*, exercia igualment la direcció del museu d'acord amb la Conselleria de Cultura. Per això, el Comissari Delegat de la Generalitat, Puig

³¹ La carta privada de Subias és del 5 de maig 1933. La data és el mateix dia de la rectificació oficial de la Generalitat de Catalunya, Comissaria Delegada de Girona, Secció de Governació, Negociat de Cultura, núm. 1184. És signada per Puig Pujades. Constatem que tots els oficis i comunicacions de la Generalitat li escriuen el segon cognom Mullera (no Mollera, com porten els altres documents oficials i sempre ha usat la família).

³² Cf. J. M. LLORENS, *Ibid.*, 28-30.

Pujades, cinc mesos després, volgué donar satisfacció i aval al seu treball, i va publicar una comunicació de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya (Barcelona), en la qual *aprova en tots els seus extrems l'organització dels Serveis de Catalogació de Monuments i del Museu de Sant Pere de Galligants*.³³

Finalment l'afer de la direcció del Museu es pogué resoldre favorablement per a L. Busquets, quan van completar-se els traspassos a la Generalitat. Com era legal i responia a la realitat del seu treball al Museu, *ipso facto* el Comissari de la Generalitat, Puig Pujades, convocà dos membres de la Conselleria de Cultura: l'arquitecte Francesc Martorell i l'arqueòleg A. Duran i Sanpere, i procedí a la designació de L. Busquets com a director (31-12-1935). Les dificultats que havia trobat per accedir a la direcció de part d'alguns membres de la Comissió de Monuments de Girona són l'excepció, i no permeten ignorar ni el treball fet al Museu ni l'estima de moltes altres persones i entitats que el consideren, cada vegada més, un expert i sensible coneixedor de la història, de l'art i de les antiguitats de Girona.³⁴

7. GUERRA I REVOLUCIÓ EL 1936

El clima de puixança que vivien Girona i Catalunya és coincident amb els primers anys de la Segona República. Malgrat alguns obstacles que

³³ Comunicat del 31-10-33. Hi van haver altres afers negatius en l'etapa del Museu. Sobresurt el robatori d'objectes al Museu, pel que es va obrir un expedient per negligència a L. Busquets, director, i E. Fontaner, guarda del mateix museu. Amb data de 31 de desembre de 1935, el nou Comissari Delegat, Jesús Masià, va resoldre de castigar amb "apercebiment i descompte d'un dia de sou" a tots dos funcionaris. Finalment aquesta condemna es va resoldre favorablement per als acusats, quan S. Masó fou Comissari de la Generalitat a Girona (18-01-1936). Un altre fet: la Comissió de Monuments lamenta amb estranyesa que s'hagi retirat el dibuix del *Mosaic romà del Pla*, i ordena a Busquets de reposar-lo (19-09-33). I, encara, en una Junta del Museu, es posa en qüestió la presència de L. Busquets, ja que legalment no forma part de la Junta. Tanmateix altres vocals fan notar que se li hauran de demanar dades i que pot quedar-se (18-05-1935).

³⁴ Valgui el cas del Dr. Morera, com un exemple. Essent aquest canonge president dels *Amics de l'Art Vell* a Girona, convida L. Busquets a l'acte de destapar l'ara romànica de l'Altar Major de la Seu, perquè la vegi el nou bisbe. Amb el permís del prelat, l'invita per l'endemà, 14 de novembre de 1935, a un acte selectiu per tal que, com a expert d'art medieval, prengui part en la manifestació i explicació de l'ara que es farà al bisbe, Josep Cartanyà.

trobà en el camí professional, Lluís Busquets vivia la seva època amb il·lusió i compromís en àmbits diversos. De sobte, tot quedà trastocat l'estiu de 1936 de forma dramàtica i, en el cas que ens ocupa, inapel·lable, a causa de destitució, l'empresonament i la mort inesperada i fatídica del biografat un any i mig més tard.

L'any 1936, en el moment de la revolta militar (el 19 de juliol a la Península), el govern de la Generalitat era presidit per Lluís Companys. Però el govern de la ciutat estava en mans d'un consistori integrat per una coalició de dreta, amb Lliga Catalana que era majoritària (16 regidors). La minoria va correspondre a ERC (8 regidors). L'alcalde fou finalment Francesc Tomàs (de la Lliga). El cop militar del juliol de 1936 semblava a molts que seria un pronunciament efímer i, en canvi, desembocà en una cruenta i tràgica Guerra Civil. Catalunya, a més, hagué de passar primerament per una etapa revolucionària que, durant alguns mesos, imposà una repressió despietada.

Els esdeveniments es van precipitar conduint a un capgirament de la situació. Les autoritats de la majoria dretana que havien guanyat les eleccions de 1934 van abandonar el govern municipal. ERC assumí la responsabilitat a l'ajuntament, però no a la ciutat, atès que en tenia el domini el *Comitè Antifeixista*. Hi hagué una dualitat de poder: el legal a l'ajuntament i el revolucionari al carrer. En uns moments tan difícils nomenaren alcalde accidental el regidor Llorenç Busquets (ERC). Quinze dies després fou elegit com a alcalde definitiu, J. Camps i Arboix.³⁵

El 10 de setembre de 1936, Lluís Busquets i Mullera és *cessat* com a funcionari i queda *suspès de feina i sou*. Signa la destitució el nou Comissari de la Generalitat a Girona, Jordi Frigola.³⁶ El mateix comissari, un any després (20-09-37), en resposta a l'Associació de Funcionaris de la Generalitat (UGT) i del Sindicat de Treballadors de la Generalitat (CNT), declarava que podrien sol·licitar el seu reingrés com a funcionaris, un cop verificada l'afecció o no

³⁵ Cf. J. CLARA, *El personal polític de l'Ajuntament de Girona, 1917-1987*, Girona 1987, 45-46. Els regidors es van reunir (1-08-36) per elegir alcalde Camps i Arboix, aleshores també d'ERC, que sortí per unanimitat. Al cap de dos mesos i mig, però, era rellevat per Expedit Duran (CNT). Tres regidors de l'anterior majoria conservadora van ser executats. Havia començat la tràgica repressió. (*Ibid.*, p. 45, n. 1).

³⁶ *Generalitat de Catalunya. Comissaria de Girona. Justícia i Dret*. Núm. 989.

al règim i el comportament en les circumstàncies de cada un, cosa que la presidència del govern de la Generalitat havia de resoldre amb justícia.

No tenim constància que Lluís Busquets tramités el seu reingrés com a funcionari de la Generalitat, però és el més probable. Tanmateix, vint dies després de ser destituït ingressava a la presó, a l'anomenat *Preventori* (Seminari). Era el dimecres 30 de setembre de 1936. La causa se suposa que ha de ser la mateixa de la destitució: *desafecció al règim*, que en el cas del que ens ocupem, no pot ser altra que les seves antecedents activitats catòliques prou conegudes a la ciutat. Havia estat activista de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, dels *Lluïsos* (Congregació Mariana dels jesuïtes) i membre de la junta de la Confraria de Sant Jordi; a part de ser també conegut artífex d'objectes d'art, en bona part de temàtica religiosa i litúrgica.³⁷

Quan sortí de la presó no pogué tornar a treballar al Museu, tanmateix la destitució no afectà el seu treball a l'Arxiu Municipal.³⁸

Tot de sobte emmalaltí greument. És possible que sortís malalt de la presó, però no es pot afirmar. Va fer llit poc més d'una setmana. Moria el 7 de gener de 1938, a l'edat de trenta-set anys. No va superar una pulmonia (o pneumònia). Deixava vídua i dos fills molt petits. La desgràcia, ni que fos en temps de guerra, congregà el pare, els germans i familiars i els amics que van poder...³⁹ Fou soterrat al cementiri de Girona, el matí del 8 de gener de 1938.

³⁷ No existeixen llistes de la presó d'aquells anys. La data d'ingrés consta al *Diari (1936-1937)* de Mn. JOSEP CASANOVAS, [transcripció de J. M. Marquès, p. 24]. J. Casanovas era professor del seminari, reconegut llatínia i *esperantista*. En aquella setmana van ingressar a la presó molts gironins de pública identitat catòlica (i dretana): E. Mirambell, J. Mirallas, M. Bonmatí, A. Sàbat, Xiberta, pare i fill, F. Pèlach, Ibarz, Pumarola, Palahí, F. Geli, Batlle, Castanyer, P. Petit, etc. L. Busquets sortí aviat de la presó. Molts d'ells, però, tornaven a entrar-hi pocs dies després. Sortosament cap altre dels germans Busquets va patir presó.

³⁸ Una fitxa de la Secretaria de l'Ajuntament, Secció de personal, que hagué d'omplir a mà, ens dona algun indici sobre el temps d'internament de Busquets. Té 36 anys. Argumenta amb èmfasi que pertany a la UGT des de 1932 i a l'Associació de Funcionaris Municipals des de la seva fundació. Li demanen sobre altres processos. Posa: *processat per desafecte a la monarquia, empresonat i multat en temps de la dictadura* [1925: cf. *Supra*, n. 14]. En signar la fitxa (10-12-1936) és possible que fos fora del *Preventori*.

³⁹ El jesuïta Joan Serra, que portava una activitat pastoral clandestina, tot i que coneguda, l'assistí amb els sagraments de la fe. Mn. Narcís Busquets celebrà missa, a casa, en ocasió de la mort del seu germà. Ultra la família, hi assistí un petit grup de fidels.

L'endemà passat de l'enterrament, la viuda, Isabel Dalmau, escriu una carta a l'alcalde (Pere Cerezo, d'ERC) i li comunica la defunció de l'arxiver Lluís Busquets el dia set proppassat. *Una pèrdua irreparable per a la compareixent i família.* I, alhora que li participa *la immensa pena que pateix*, li lliura les claus de l'Arxiu Municipal, del qual *amb tant d'afecte en tenia cura el meu malaguanyat marit*.⁴⁰

L'alcalde Cerezo dóna resposta a la carta de la viuda quinze dies més tard (26 de gener de 1938). Davant la notícia de la mort de l'arxiver municipal, fa consignar en acta el condol de la Corporació *i expressa a la família el sentiment que produeix al consistori la pèrdua de tan intel·ligent funcionari*.⁴¹ Tot i que la resposta de la carta és formal, s'hi veu un positiu reconeixement del seu treball a l'arxiu i a la ciutat.

En els últims dies de vida, allitat però molt conscient, parla als familiars sobre la vida i la mort, amb una visió lúcida i creient. La seva curta existència és interpretada per ell mateix, i especialment parla dels darrers anys, en els quals ha sigut molt feliç, el temps que ha estat casat, han nascut els fills i ha exercit la professió:

Una vida curta i ben aprofitada. Gastada -driu. En tan poc temps he hagut de fer moltes coses. Estic content. La vida és una cosa molt seriosa. Altres sentiments de comiat expressats pel malalt, considero que són íntims i entranyables i els guardo amagats. Pot ser escaient, en canvi, recordar aquí el seu plany dolgut pels bens culturals i les obres artístiques destrossades; els retaules, altars i esglésies destruïdes o incendiades, els llibres valuosos cremats a la foguera per por, incultura o esperit sectari; i sobretot les persones assassinades.⁴²

⁴⁰ La carta d'Isabel Dalmau és del 10 de gener. El secretari de l'Ajuntament, J. Torrent, el dia mateix de la defunció, havia fet arribar a la viuda una sentida carta de condol i d'ofertament: *si en alguna cosa podia ser útil a vostè i família em tindria molt satisfet*. La mare utilitzà més d'un cop l'ajuda desinteressada del secretari, per algun tràmit burocràtic, ja que seguí com a funcionari a l'ajuntament després de la guerra.

⁴¹ Passat mig any, l'alcalde signa l'acord del Consell i del Ple Municipal (17 i 27-05-38) de concedir 1.300 ptes. anuals de pensió vitalícia per la condició de vídua de Lluís Busquets Mollera.

⁴² Recorda la seva mare i els íntims amics morts en la maltempada: Domènech, Janoher (Mn. Joan Janoher, arxiver-bibliotecari de Peralada). Agraït als metges; *no m'han pogut curar*. S'adreça als familiars, sobretot a Isabel, i dóna gràcies a Déu dels cinc anys que ha passat al seu costat. La invita a perdonar els que han volgut fer-nos mal. *Res de venjances!* Que no planyi despeses per l'educació dels fills, sobretot cristiana. I afegeix: *Feu-los els Reis; ells no han de passar cap tristesa, són massa petits*.

8. RETROSPECTIVA DE BELLS OFICIS

Per concloure, em plau recordar l'home que venia del món de l'art. Això fa comprendre alguns moments de la seva vida. Lluís era el tercer dels "germans Busquets". Tots ells van ser precoços en les arts decoratives i han deixat obra artística notable, moltes vegades fruit d'un treball de conjunt. No va ser entesa del tot ni, menys encara, per tothom.⁴³ Lluís Busquets, que per estudis era del ram de la història, mai no va deixar de conrear l'art i la decoració amb els seus germans, especialment amb Josep Maria; encara que els germans, sobretot Jaume, tenen una obra molt més extensa.

Lluís organitzà un viatge a Alemanya per conèixer tallers, escoles i corrents d'Europa. Amb el seu germà petit, Jaume (que no s'acabava d'engrescar), i amb el pintor Vidal Gomà, van anar-hi el juliol de 1922. El mestre Francesc d'A. Galí els procurà la informació de pintors i instituts d'art de Baviera i Àustria.⁴⁴

Tanmateix, personalment, Lluís Busquets també ens ha llegat una obra de creació, modesta, i amb alguns projectes inacabats. Això respon al seu tarannà, que investia moltes coses alhora i també a una vida que de sobte es va interrompre. Unes peces, tanmateix esplèndides. Algunes destinades a la vida de cada dia i a la intimitat familiar (*dissenyà l'anell de prometatge, el fanal de Reis, l'arqueta repujada de Santa Elisabet, el Sant Sopar per al menjador*); altres destinades al públic (*Linòleums de Sant Jordi, mobiliari modern i senzill, estanteries per a llibres, senyera per a orfeó*).

Remarco dos tipus de productes que L. Busquets va deixar a Girona.

Primer, el baldaquí repujat de la capella de *les escolàpies* (a l'antiga Pia Almoina). Era un notable dibuixant i *repujador*. Abans d'instal·lar-se, la tardor de 1924, el baldaquí fou exposat al públic. Formava part del projecte

⁴³ Cf. N. J. ARAGÓ, *Els germans Busquets. La segona generació noucentista*: "innovadors en la forma però fidels als valors tradicionals de fons; agosarats en l'art i modestos en la vida personal." (p. 21).

⁴⁴ Francesc Vidal i Gomà (Barcelona 1894-1970), pintor molt proper als Busquets, deixeble de Francesc d'A. Galí, el qual havia de facilitar adreces d'Alemanya per visitar institucions d'art. Van anar-hi el juliol de 1922. També R. Masó havia fet un viatge a ciutats alemanyes, el 1912, amb objectiu semblant i més ampli. Cf. J. TARRÚS-N. COMADIRA, *Rafel Masó, arquitecte noucentista*, Barcelona 1996, 77s. i 170.

d'oratori, obra primerenca de Josep Maria i Lluís. Aquest últim hi tenia també la creu d'altar, repujada i esmaltada (que s'ha perdut).⁴⁵

Un segon tipus dels seus productes artístics és més popular i ciutadà. Destaco l'escut del GEiEG, els cartells de promoció dels Banys Àrabs, del Museu de Galligants, del Foment de la Sardana; i, encara, un cartell de les *Industrias Químicas y Tartáricas*. I, finalment, un airós esgrafiats que il·lumina la pedra i el barroc del pati d'entrada de l'antic hospital (segle XVII), és una obra de Josep M. i Lluís Busquets ⁴⁶. Avui apareix esplèndidament restaurat en la nova seu de la Generalitat a Girona.

ANNEX. CARTES I DOCUMENTS

Arxiu Municipal

Acord per nomenar Lluís Busquets i Mollera com a arxiver substitut

Aceptando la oferta que se sirve formular en instancia de 8 del actual, esta Comisión Permanente en sesión del día de ayer, acordó designar a V. para substituir en las funciones de Archivero Municipal al que lo es de este Ayuntamiento Don Santiago Almeda, por durante el tiempo de licencia que actualmente disfruta.

Lo que comunico a V. para su conocimiento, satisfacción y demás efectos. Dios guarde a V. muchos años.

Gerona, 22 de marzo de 1930. El Alcalde Presidente. *F[rançisco] Coll*.

* * *

⁴⁵ Està siendo muy visitado y elogiado un baldaquino de metal (...). L. Busquets, con esta primera obra se ha revelado un verdadero artista del repujado". Cf. "Diario de Gerona" 26-09-1924. (reproduït a "Los Sitios". *Hace cincuenta años*: 26.09.74), p. 3. Els objectes de la capella van ser respectats els anys de guerra. Moltes peces, avui, són a Olesa de Montserrat (Escolàpies). Vegeu les fotografies a *Els Germans Busquets (Exposició de 1996)*, Ed. Ajuntament de Girona, 1996: p. 11 i 24.

⁴⁶ Cf. *Ibid.*, (*Catàleg de l'Exposició*): l'escut del GEiEG, p. 36; Els cartells, p. 35 i 38-40. El cartell per les Indústries Químiques (Fàbrica de J. Ensesa) obra les portes a L. Busquets per decorar a l'Hostal de la Gavina, de S'Agaró, amb R. Masó. Pel pati de l'Hospital, cf. TARRÚS-COMADIRA, *Supra* n. 44, p. 117.

Acord de creació de l'Arxiu Històric de la Ciutat. Oferta de treball gratuït

Aquesta Corporació Municipal, en sessió de la Comissió Permanent celebrada el 26 del mes de la data, acordà tenir degudament possessionat del seu càrrec d'Arxiver Municipal a Don Santiago Almeda, amb dret a percebre llurs havers des del dia 16 de juny proppassat, en quina data finalitzà la llicència que tenia atorgada, cessant en sa virtut les funcions d'Arxiver que V. venia desempenyant interinament.

Així mateix, va adoptar-se l'acord de crear en principi l'Arxiu Històric de la Ciutat i la seva instal·lació en [l']edifici de la Pujada de Sant Martí, encomanant a V., baix la vigilància d'una Comissió especial anomenada [sic] a l'efecte, els treballs de selecció i ordenació, amb caràcter gratuït, de moment, sens perjudici de la compensació proporcionada a la importància dels treballs que realitzi.

Lo que comunico a V. per el seu coneixement (...).

Girona, 30 de juliol de 1930. L'Alcalde President *F. Coll*.

* * *

Nomenament d'Arxiver Municipal titular a favor de Lluís Busquets

Aquest Ajuntament en sessió de Ple celebrada el dia d'ahir, i de conformitat amb la proposta de la Comissió encarregada de dictaminar en el concurs obert per a la provisió d'un càrrec d'Arxiver Bibliotecari Municipal, acordà nomenar V. per a dit càrrec amb el sou anyal de 3.000 pessetes, i demás drets, deures i condicions que estableixen les bases de concurs i el Reglament interior de Funcionaris de la Corporació Municipal entre els quals haurà V. de figurar.

Lo que em complasc en comunicar a V. per al seu coneixement, satisfacció i demás efectes.

Déu guardi a V. molts anys. Girona 6 de febrer de 1931. L'Alcalde President *F. Coll*.

* * *

Felicitaçió de l'amic Mn. Joan Janoher a L. Busquets pel nomenament d'Arxiver Municipal

Benvolgut i estimat amic:

Enhorabona i ben completa pel teu nomenament a l'Arxiu. Això és un bon pas i per lo content que tu mateix n'estàs me fa creure que passats uns pocs mesos ja seràs el titular. Quina joia pel teu pare en veure't ja dintre d'aquesta casa, ell que és senzill i de fàcil acontentar. Molt i molt me'n alegro. Ara, per ésser-te sincer, i per dir-t'ho ben sol [que] no sembli orgull, tu tens una pila d'altres aptituds per a desenrotllar a més de les que es poden consagrar a un Arxiu. Bé, diràs, però el tenir un peu ferm és la base de tot lo altre. Doncs, *gaudeamus*. Permetem-nos uns moments de repòs, de repensar i de contemplar l'horitzó, per a emprar-hi després les nostres activitats.

Tot plegat, la marxa política, fa esperar dies bons. És ja hora de que triomfeu els qui estàreu a la presó!

Adéu ja t'escriuré per a trobar-nos o escriu-me tu o vina (...).

La meva mare et felicita de tot cor. Lloat sigui Déu. Perelada 26-3-33. *Mn. Joan Janoher*.

* * *

Encàrrec de la catalogació de la Biblioteca Municipal a L. Busquets

Aquest Ajuntament en sessió del dia d'ahir, atenent a la seva condició de Director de la Biblioteca Municipal, acordà encarregar-li la seva catalogació, ultra les funcions que ordinàriament li corresponen en l'exercici de les seves obligacions al servei de la Corporació i que té actualment assignades. El que us traslado pel vostre coneixement.

Girona, 27 de maig de 1933. L'Alcalde President accidental *J. M. Dalmau*.

* * *

Sobre el Museu. Cessament com a director

Nomenament de Director del Museu

El Comissari Delegat del Govern de la Generalitat de Catalunya a Girona, per decret del dia 22 d'abril de 1933, ha resolt el que segueix:

(...)

(5è.) A partir del dia primer del mes que som, es considera nomenat i adscrit als esmentats serveis com a Director del Museu de Sant Pere de Galligants, el Sr. Lluís Busquets i Mullera [sic], Oficial tècnic que era del dit Museu, el qual posseeix el títol de Llicenciat en Ciències Arqueològiques (...) i reconeixent-se-li, a tots els efectes legals, el temps de serveis prestats pel mateix en el seu càrrec d'Oficial tècnic esmentat, per nomenament de la Comissió provincial de Monuments de l'any 1928.

La qual cosa m'és plaent de comunicar-vos... Girona, 25 d'abril 1933. El Comissari, *Puig Pujades*.

* * *

Carta de Joan Subias a L. Busquets sobre el càrrec de Director del Museu

Girona, 5 maig 1933

Car amic Busquets. Enhorabona i moltes felicitats.

Volia saludar-te aquest matí, però m'han dit que no havies tornat encara. De l'acord suara signat, però, vull fer-te avinent que els Srs. Almeda i Pla, han demanat a la Comissaria [que] volgués accedir en substituir "Director" per "Oficial Tècnic".

Jo he tractat ja amb el Sr. Puig [Pujadas, comissari] de l'afer; ell ha accedit, significant-los que l'afer tindrà ulteriors evolucions i no calia fer objecte de discussions el que tindrà altre camp on resoldre's.

En dono compte a F. Martorell.

No voldria ennuvolat el teu horitzó.

Adéu; i, amb les meves salutacions per la teva muller, rep una encaixada de *Joan Subias*.

* * *

Ofici del Comissari Delegat de la Generalitat que rectifica el càrrec de Director del Museu a petició de la Comissió de Monuments de Girona

El Comissari Delegat, atenent a una petició verbal feta en el dia d'avui per la Comissió de Monuments de Girona (Manuel Almeda, president; Joaquim Pla, secretari), per creure-la justificada, aclareix el seu Decret del 22 d'abril proppassat, pel qual fou nomenat Director del Museu de Sant Pere de Galligants el senyor Lluís Busquets i Mullera, en el sentit que aquest nomenament és d'*Oficial tècnic* del mateix Museu.

La qual cosa tinc l'honor de comunicar-vos per al vostre coneixement (...). Viviu molts anys.

Girona 5 de maig de 1933. El Comissari *Puig Pujades*.

* * *

Carta de Rafel Masó a L. Busquets, sobre feines i activitats

Estimat Lluís:

Caldria que et deixessis veure car hem de parlar de bastantes coses.

Hi ha la Festa de St. Jordi que la tenim gairebé sobre i en la que hauràs d'actuar com te correspon de Mestre de Cerimònies. Hi ha lo dels clixés de l'Hostal [de la Gavina] dels que vaig parlar amb l'Ensesa ahir i sobre els quals puc donar-te ja definitives instruccions. Hi ha lo de Canet, etc., etc.

Com que és quasi segur que a la tarda hauré d'anar a Malgrat, seria millor que et deixessis veure al dematí.

T'incloc la factura pel teu germà Josep [M.], esperant que li facis a mans.

Demà et parlaré també d'un famós compromís que tenim els de la Junta de Sant Jordi i que ha contret una de les nostres pabordesses, per exposar aquests dos darrers dies St. Jordi i el quadre de la Mare de Déu als aparadors. Avança'n quelcom al teu germà... Fins a demà, ben afectuosament. *R. Masó* [s.d.] (abril 1931).

* * *

Carta de L. Busquets a Mn. Joan Janoher, prevere. Peralada. Girona, 13 de juliol 1935

Benvolgut amic:

Malauradament la mort sobtada de l'amic Rafael Masó (que al cel sia) ens priva de venir demà diumenge. Jo, si a Déu plau, vindré dimarts a primera hora del matí. Et prego vulguis escriure'm si tinguessis alguna ocupació. La visita amb la dona i el Joan queda, doncs, ajornada per una altra avinentesa, ja que és força complicat anar pel món improvisadament amb un noi petit. Apa, a reveure, conserva't ben bo i dóna records a la teva mare de part nostra. El teu amic. *Lluís*.

* * *

L. Busquets és cessat del càrrec de funcionari de la Generalitat

Govern de la Generalitat de Catalunya. Comissaria de Girona

Al ciutadà Lluís Busquets i Mullera: Aquesta Comissaria Delegada, amb data d'avui, ha proposat la vostra cessantia a l'Honorable Sr. President del Consell de la Generalitat.

Fins i tant no es dicti la superior resolució, quedeu des de la data suspès d'empleu i sou. La qual cosa us comunico per al vostre coneixement i efectes.

Girona 10 de setembre de 1936.

El Comissari Delegat. *Martí Jordi Frigola*.

En ocasió de la mort

A l'Alcalde de Girona

Honorable Ciutadà Alcalde-President de l'Ajuntament de Girona.

Isabel Dalmau i Sendra, vídua de Lluís Busquets, té el dolor de participar-vos la mort del seu espòs Lluís Busquets i Mollera, Arxiver Municipal, pèrdua irreparable per la compareixent i família, que tingué lloc el 7 dels actuals.

En participar-vos la immensa pena que m'embarga em plau acompanyar-vos, amb la present, les claus de l'Arxiu Municipal, del qual en tenia cura i exercia el càrrec amb tant d'afecte el meu malaguanyat marit.

Rebeu honorable ciutadà les més afectuoses demostracions de respecte que us adreça la sota signant.

Viviu molts anys.

Girona, 10 [de] gener del 1938. *Isabel Dalmau Vda. Busquets.*

L'Alcalde a la Ciutadana Isabel Dalmau Vda. Busquets

En la sessió celebrada el dia vint dels corrents, per la Comissió de Govern d'aquest Excm. Ajuntament, s'adoptà el següent acord:

“Vista la notificació de defunció del funcionari Lluís Busquets, arxiver municipal, s'acorda consignar en acta el condol d'aquesta Corporació i expressar a la família el sentiment que produeix al Consistori la pèrdua de tan intel·ligent funcionari.”

El que amb condolença us trasllado [sic], pel vostre coneixement.

Girona 26 de gener del 1938. L'Alcalde-President, *P[ere] Cerezo.*

El secretari de l'Ajuntament de Girona

Sra. Vídua de Lluís Busquets. Ciutat.

Senyora:

La dolorosa pèrdua del seu amat espòs, el meu estimat amic Lluís, m'affligeix profundament. L'amistat i els sentiments comuns que me unien amb el malaguanyat difunt me'l recorden amb melancolia al pensar que en vida he de renunciar al seu consell i a la companyia del seu ànim fort i valerós.

Rebi, senyora, el més sentit i expressiu condol i la seguretat de que em tindrà per molt satisfet si en alguna cosa podia ésser útil a vostè i família.

Amb tota consideració i respecte, ben afectuosament, affm. s. s.

Josep Torrent i Carré (Girona, 7-I-1938).

Carta de condol de Mn. Camil Geis des de l'exili

Sra. Vídua de Lluís Busquets

Benvolguda amiga: Per la meva família, acabo d'haver esment del traspàs d'en Lluís, el vostre espòs i un dels meus millors amics d'adolescència i joventut. Expressar-vos el meu sentiment? Totes les meves paraules em semblarien buides.

Recomanar-vos conformació? Si gairebé jo sóc el primer inconformat...! Vos que l'estimàveu tant, sabeu l'afecte que ens portàvem. Afecte que gairebé només era superat pel vostre amor conjugal.

Amb ell compartírem unes tasques escolars en dies ja llunyans, i amb ell compartírem les il·lusions de la minyonia i de l'adolescència.

La meva sensibilitat s'agermanava de seguida a la seva gran sensibilitat artística. I ens compreguérem.

Els camins foren diversos, però l'amistat fou sempre la mateixa.

Si alguna vegada jo us hagués pogut tenir en retret l'haver-me'l pres del meu costat. Avui potser us en hauria de regradar, ja que en vós i en els vostres fills jo puc continuar el culte a la seva amistat.

Jo el recordo molt, sobretot en una petita passejada que faig cada matí: passejada que vàrem fer tots dos llargues anyades en dies llunyans, però no pas escàpols a la memòria.

La meva amistat envers vós serà sempre la mateixa, potser més gran encara. Vos prego de fer extensiva l'extensió del meu condol al seu pare i germans i a tots els vostres.

Afectuosament. *Camil Geis*.

Lyon, 5 [?] de gener 1938.